Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
NILS WAHL
esitatud 16. oktoobril 2014[1]

Liidetud kohtuasjad C-482/13, C-484/13, C-485/13 ja C-487/13

Unicaja Banco SA
versus
José Hidalgo Rueda (C-482/13),
María del Carmen Vega Martín (C-482/13),
Gestión Patrimonial Hive SL (C-482/13),
Francisco Antonio López Reina (C-482/13),
Rosa María Hidalgo Vega (C-482/13)
ja
Caixabank SA
versus
Manuel María Rueda Ledesma (C-484/13),
Rosario Mesa Mesa (C-484/13),
José Labella Crespo (C-485/13),
Rosario Márquez Rodríguez (C-485/13),
Rafael Gallardo Salvat (C-485/13),
Manuela Márquez Rodríguez (C-485/13),
Alberto Galán Luna (C-487/13),
Domingo Galán Luna (C-487/13)

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Marchena (Hispaania))

Direktiiv 93/13/EMÜ — Tarbijakrediidileping — Ebaõiglased lepingutingimused — Mittesiduv mõju — Piisavad ja tõhusad vahendid ebaõiglaste lepingutingimuste jätkuva kasutamise takistamiseks — Hüpoteegi realiseerimise menetlus

1. On tõenäoline, et direktiivi 93/13/EMÜ[2] algatamise ajal ei näinud enamik liikmesriike ette, millist mõju avaldab see direktiiv nende õiguskordadele 20 aastat hiljem.

2. Üks niisugune liikmesriik on Hispaania Kuningriik. Kohtuotsuse Aziz[3] kiiluvees võttis Hispaania seadusandja hiljuti vastu uue seaduse,[4] mille eesmärk oli lahendada Euroopa Kohtu poolt muu hulgas selles kohtuotsuses näidatud probleemid. Euroopa Kohtul on juba olnud võimalus seda seadust uurida.[5] Kohtuasjades, millele eelotsusetaotluse esitanud kohus on Euroopa Kohtu tähelepanu juhtinud, avalduv seaduse nr 1/2013 tahk erineb kohtuasjas Sánchez Morcillo ja Abril García vaidluse

1 — Algkeel: inglise.

2 — Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiiv ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288).

3 — C-415/11, EU:C:2013:164.

4 — 14. mai 2013. aasta seadus nr 1/2013 hüpoteeklaenu lepingute võlgnike kaitse tugevdamise meetmete, võla restruktureerimise ja sotsiaalüüri kohta (Ley 1/2013 de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social), *Boletín Oficial del Estado* (edaspidi „*BOE*") nr 116, 15.5.2013, lk 36373 (edaspidi „seadus nr 1/2013").

5 — Kohtuotsus Sánchez Morcillo ja Abril García, C-169/14, EU:C:2014:2099.

all olnust. Seekord on küsimus mitte selles, kas Hispaania seadus muudab tarbijatele võimatuks või ülemäära keeruliseks edasikaebamise kohtuliku otsuse peale pöörata võlg täitmisele, vaid selles, kas hüpoteegi realiseerimist reguleerivad Hispaania menetlusnormid vastavad direktiivis 93/13 sätestatud nõudele, mille kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et tarbijate suhtes ei kehti ebaõiglasi tingimusi.

3. Nimelt on Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Marchena (Marchena esimese astme ja uurimiskohus) (Hispaania) – koos mitme teise Hispaania kohtuga[6] – esitanud Euroopa Kohtule eelotsuse küsimused, mis sisuliselt käsitlevad ühte seaduse nr 1/2013 üleminekusätet. Selle sättega on kehtestatud hüpoteegi realiseerimise kaudu saadava viivise ülempiir: viivisemäär ei tohi olla suurem kui kolmekordne seadusest tulenev intressimäär. Selle ülempiiri ületamise korral peavad kohtud andma võlausaldajale võimaluse korrigeerida viivisemäära nii, et see jääks seadusega ette nähtud piiresse. Need eelotsusetaotlused annavad Euroopa Kohtule järjekordse võimaluse selgitada liidu tarbijakaitseõiguse mõju piire sedalaadi siseriiklikele õigusnormidele.

I. **Õiguslik raamistik**

A. *Direktiiv 93/13*

4. Direktiivi 93/13 põhjendus 21 on sõnastatud nii:

„[…] liikmesriigid peaksid tagama, et müüja või teenuste osutaja ning tarbija vahel sõlmitud lepingud ei sisaldaks ebaõiglasi tingimusi ning et juhul, kui selliseid tingimusi on siiski seatud, ei oleks need tarbijale siduvad ning leping oleks kõnealustel tingimustel lepinguosalistele siduv ainult juhul, kui seda on võimalik jätkata, ilma et see sisaldaks ebaõiglasi tingimusi”.

5. Direktiivi 93/13 artikli 6 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Liikmesriigid sätestavad, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on oma siseriiklike õigusaktide alusel tarbijaga sõlminud, ei ole tarbijale siduvad ning leping on kõnealustel tingimustel lepinguosalistele jätkuvalt siduv ainult juhul, kui seda on võimalik jätkata, ilma et see sisaldaks ebaõiglasi tingimusi.” [Tsitaati on parandatud Euroopa Kohtus, kuna direktiivi eestikeelne tõlge on ekslik.]

6. Direktiivi 93/13 artikli 7 lõikes 1 on sätestatud:

„Liikmesriigid tagavad, et tarbijate ja konkurentide huvides oleksid olemas piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad.”

7. Direktiivi 93/13 artikli 8 kohaselt „[võivad liikmesriigid selle] direktiivi reguleerimisalas vastu võtta või säilitada asutamislepingule vastavad rangemad sätted, et tagada tarbijate kaitstuse kõrgem tase”.

B. *Hispaania õigus*

8. Hispaania tsiviilkoodeksi artikli 1911 kohaselt vastutab võlgnik oma rahaliste kohustuste täitmise eest kõikide oma olemasolevate ja tulevaste varadega.

6 — Lisaks käesolevale kohtuasjade kompleksile viidatakse veel järgmistele menetluses olevatele kohtuasjadele: C-548/13 Caixabank; C-602/13 Banco Bilbao Vizcaya Argentaria; C-75/14 Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria; ja C-90/14 Banco Grupo Cajatres.

9. 8. veebruari 1946. aasta dekreediga kodifitseeritud[7] ja viimati seadusega nr 1/2013 muudetud hüpoteegiseaduse (Ley Hipotecaria) artikli 105 kohaselt võib hüpoteegi seada igat liiki kohustuste tagatiseks ja see ei muuda võlgniku piiramatut isiklikku vastutust, mis tuleneb tsiviilkoodeksi artiklist 1911.

10. Seaduse nr 1/2013 artikli 7 lõikega 1 muudetud tsiviilkohtumenetluse seaduse (Ley de Enjuiciamiento Civil) artikli 552 lõikes 1 on sätestatud, et kui kohus on seisukohal, et teatavates täitedokumentides sisalduvat lepingutingimust võib pidada ebaõiglaseks, kuulab ta pooled ära 15 päeva jooksul. Pärast poolte ärakuulamist peab ta tegema kohase lahendi viie järgneva päeva jooksul vastavalt tsiviilkohtumenetluse seaduse artikli 561 lõike 1 punktis 3 sätestatule.

11. Seadusega nr 1/2013 lisati tsiviilkohtumenetluse seaduse artikli 561 lõikesse 1 punkt 3 järgmises sõnastuses:

„Kui tuvastatakse, et üks või mitu lepingutingimust on ebaõiglased, tuvastatakse tehtava lahendiga sellisest ebaõiglasest laadist tulenevad tagajärjed, sedastades, et täitmine ei ole võimalik või nähes ette, et täita tuleb ebaõiglaseks tunnistatud lepingutingimusi kohaldamata."

12. Peale selle muudeti seaduse nr 1/2013 artikli 3 lõikega 2 hüpoteegiseaduse artiklit 114, lisades sinna kolmanda lõigu järgmises sõnastuses:

„Viivis eluaseme soetamiseks antud laenu või krediidi pealt, mis on tagatud sellele eluasemele seatud hüpoteegiga, ei või olla suurem kui kolmekordne seaduslik intressimäär ning seda võib nõuda üksnes sissenõutava põhiosa pealt. Nimetatud viivist võib kapitaliseerida ainult tsiviilkohtumenetluse seaduse artikli 579 lõike 2 punktis a ettenähtud juhul."

13. Lõpuks on seaduse nr 1/2013 teine üleminekusäte sõnastatud järgmiselt:

„Eluasemele seatud hüpoteegi pealt tasutava viivise suhtes kehtivat piirangut, mis on ette nähtud artikli 3 lõikes 2, kohaldatakse pärast käesoleva seaduse jõustumist seatud hüpoteekide suhtes.

Samuti kohaldatakse seda piirangut viivise suhtes, mis on ette nähtud eluasemele seatud hüpoteegiga tagatud ning enne käesoleva seaduse jõustumist sõlmitud laenulepingutes, ning mis kas muutub sissenõutavaks pärast käesoleva seaduse jõustumist või on sellel kuupäeval juba sissenõutavad, aga tasumata.

Täitemenetluse või kohtuvälise müügi korral, mida alustati enne käesoleva seaduse jõustumist, kuid mida ei ole selleks kuupäevaks veel lõpule viidud, ning kus summa, mille tasumist täitemenetluse või kohtuvälise müügi abil taotletakse, on juba kindlaks määratud, määrab kohtusekretär või notar sissenõudjale kümnepäevase tähtaja, et viimane arvutaks selle summa uuesti vastavalt eelmises lõigus sätestatule."

II. **Faktilised asjaolud, menetlus ja eelotsuse küsimused**

14. Põhikohtuasi käsitleb nelja eri rühma täitemenetlusi, mille on algatanud Unicaja Banco (kohtuasi C-482/13) ja Caixabank (kohtuasjad C-484/13, C-485/13 ja C-487/13) (edaspidi „pangad") selleks, et realiseerida mitu hüpoteeki, mis kõik lepiti kokku ajavahemikus 5. jaanuarist 2007 kuni 20. augustini 2010 summades suurusega kuni 249 000 eurot.

7 — *BOE* nr 58, 27.2.1946, lk 1518.

15. Kohtuasjas C-482/13 kehtis hüpoteeklaenu suhtes viivisemäär 18%, mida võis suurendada, kui korrigeeritud intressimäärale nelja protsendipunkti lisamine annab tulemuseks suurema intressimäära, kusjuures viivis ei tohtinud ületada maksimaalset nominaalmäära 25% aastas. Kohtuasjades C-484/13, C-485/13 ja C-487/13 kehtis hüpoteeklaenude suhtes viivisemäär 22,5%.

16. Peale selle sisaldasid kõik need lepingud tingimust, mis võimaldas laenuandjal lepingu ennetähtaegselt lõpetada ja nõuda kogu võlgnetava põhiosa tasumist koos kokkulepitud intressi, viivise, vahendustasude ja kuludega.

17. Ajavahemikus 21. märtsist 2012 kuni 30. oktoobrini 2012 palusid pangad algatada eelotsusetaotluse esitanud kohtus täitemenetlused. Eelotsusetaotluse esitanud kohus aga peatas need menetlused, olles saanud teada, et viivisemäära ja ennetähtaegset tagasimaksmist käsitlevad lepingutingimused võivad olla ebaõiglased. Sellest lähtudes otsustas Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Marchena 12. augustil 2013 jätta menetlused peatatuks ja esitada järgmised eelotsuse küsimused:

„A. Kas vastavalt [direktiivile 93/13] ja eeskätt [selle] artikli 6 lõikele 1 ning selleks, et tagada tarbijate ja kasutajate kaitse kooskõlas võrdväärsuse ja tõhususe põhimõtetega, peab liikmesriigi kohus, kes tuvastab, et hüpoteeklaenu lepingu viivist käsitlev lepingutingimus on ebaõiglane, tuvastama selle lepingutingimuse tühisuse ja lugema selle mittesiduvaks, või vastupidi, tasakaalustama viivist käsitlevat lepingutingimust, andes sissenõudjale või laenuandjale korralduse viivist korrigeerida?

B. Kas [seaduse 1/2013] teine üleminekusäte kujutab endast selgelt pelgalt tarbija huvide kaitse piirangut, sest sellega pannakse kohtule kaudselt kohustus tasakaalustada ebaõiglast viivist käsitlevat lepingutingimust, arvestades sätestatud viivisemäära ümber ja jättes asjaomase ebaõiglase lepingutingimuse jõusse, selle asemel et tuvastada selle tühisus ning siduvuse puudumine tarbija suhtes?

C. Kas [seaduse 1/2013] teine üleminekusäte on vastuolus [direktiiviga 93/13] ja eeskätt selle direktiivi artikli 6 lõikega 1, sest sellega takistatakse võrdväärsuse ja tõhususe põhimõtete kohaldamist tarbijakaitse valdkonnas ning välditakse enne [seaduse 1/2013] jõustumist sõlmitud hüpoteeklaenu lepingutes sisalduvate viivist käsitlevate ebaõiglaste lepingutingimuste tühisuses ja mittesiduvuses seisneva sanktsiooni kohaldamist?”

18. Euroopa Kohtu presidendi 10. oktoobri 2013. aasta määrusega liideti kõik nimetatud kohtuasjad kirjalikuks ja suuliseks menetlemiseks ja kohtuotsuse tegemiseks.

19. Kirjalikult on oma seisukohad esitanud Unicaja Banco, Caixabank, Hispaania valitsus ja komisjon, kes kõik esitasid oma seisukohad 10. septembril 2014 peetud kohtuistungil.

III. **Analüüs**

A. *Sissejuhatavad märkused*

20. Nagu eelotsusetaotlustest ilmneb, on need kolm eelotsuse küsimust ühe, suurema küsimuse eri aspektid. Huvitatud isikud aga tajuvaid neid kolme aspekti erimoodi.[8]

8 — Komisjoni arvates käsitleb küsimus A siseriikliku kohtu pädevust seoses hüpoteegilepingutes sisalduvate ebaõiglaste tingimustega, küsimused B ja C aga on sellega kaudselt seotud viisil, mis seostub seaduse nr 1/2013 teise üleminekusättega. Sellest lähtudes teeb komisjon ettepaneku käsitleda küsimusi B ja C koos. Hispaania valitsus jällegi asub seisukohale, et küsimused A ja B käsitlevad mõlemad hüpoteegiseaduse artiklisse 114 tehtud muudatuse vastavust direktiivile 93/13, küsimus C aga võimalikku võrdväärsuse põhimõtte ja tõhususe põhimõtte rikkumist seaduse nr 1/2013 teises üleminekusättes. Sellepärast teeb nimetatud valitsus ettepaneku anda küsimustele A ja B ühine vastus. Pangad mõlemad on seisukohal, et nendes kolmes küsimuses on sarnasusi. Unicaja Banco soovitab anda igale küsimusele omaette vastuse, Caixabank aga anda küsimustele üheainsa vastuse.

21. Märgiksin kõigepealt, et küsimuses B palub eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtul tõlgendada siseriiklikku õigust lausa selle kehtivuse suhtes hinnangu andmiseni. ELTL artikli 267 kohaselt ei ole see Euroopa Kohtu pädevuses ning seetõttu on selge, et Euroopa Kohtul puudub pädevus sellele küsimusele vastamiseks. Ent kriitika, millega eelotsusetaotluse esitanud kohus näib seadust nr 1/2013 käsitlevat, väljendub samamoodi ka küsimuses C, mis on sõnastatud seoses selle seaduse teise üleminekusätte vastavusega direktiivile 93/13, iseäranis selle artikli 6 lõikele 1. Sellest järeldub, et Euroopa Kohtul on igal juhul võimalik käsitleda eelotsusetaotluse esitanud kohtu sellekohaseid kahtlusi.

22. Peale selle näivad küsimused A ja C olevat omavahel seotud, niivõrd kui need mõlemad käsitlevad ebaõiglaseks loetud lepingutingimuse õiguslikke tagajärgi. Küsimuses A soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada sisuliselt seda, millised on vastavalt direktiivile 93/13 siseriikliku kohtu pädevus ja kohustused seoses ebaõiglaseks loetud viivisetingimusega. Küsimuses C soovib asjaomane kohus sisuliselt teada aga seda, kas niisugune õigusnorm nagu seaduse nr 1/2013 teine üleminekusäte on direktiiviga kooskõlas, kuivõrd need väidetavalt piiravad nimetatud pädevust ja kohustusi.

23. Sellepärast jaguneb minu käsitlus kaheks osaks. Vastus küsimusele A on kohe ilmne, küsimusele C antavas vastuses aga peaks olema rohkem nüansse, suuresti arvestades Hispaania valitsuse esitatud seisukohti.

B. *Siseriikliku kohtu pädevus ja kohustused vastavalt direktiivile 93/13 seoses ebaõiglaseks loetud viivisetingimusega*

24. Küsimuses A soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas direktiiv 93/13, täpsemalt selle artikli 6 lõige 1 kohustab teda tühistama viivisemäära seadvat lepingutingimust, mis on loetud ebaõiglaseks, või peab ta hoopis seda viivisemäära tasakaalustama – või sellist tasakaalustamist lubama.

25. Nagu on näha eelotsusetaotluste põhjendustest, on küsimusega A hõlmatud probleem kohtuasjades Banco Español de Crédito [9] ja Asbeek Brusse ja de Man Garabito [10] juba lahendatud. Suuniseid võib leiduda ka kohtuotsusest Kásler ja Káslerné Rábai, [11] mis tehti pärast käesolevate eelotsusetaotluse jõudmist Euroopa Kohtusse.

26. Nimetatud kohtuotsuste kohaselt kohustab direktiivi 93/13 artikli 6 lõige 1 siseriiklikke kohtuid jätma ebaõiglase lepingutingimuse kohaldamata, et sellel ei oleks tarbijale siduvaid tagajärgi, kuid ei anna neile õigust muuta selle lepingutingimuse sisu. Tarbijaleping peab põhimõtteliselt jääma kehtima ilma ühegi muudatuseta, välja arvatud see, mis tuleneb ebaõiglaste tingimuste kõrvaldamisest, kui siseriiklike õigusnormide kohaselt on lepingu selline püsimajäämine õiguslikult võimalik. [12]

27. Konkreetselt leppetrahvide kohta on Euroopa Kohus märkinud, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 ei või tõlgendada nii, et see lubab siseriiklikul kohtul, kes on tuvastanud, et müüja või teenuseosutaja ja tarbija vahel sõlmitud lepingus sisalduv leppetrahvi tingimus on ebaõiglane, vähendada tarbijalt nõutavat leppetrahvi selle asemel, et jätta kõnesolev tingimus tarbija suhtes kohaldamata. [13]

28. Kohtuasjas Banco Español de Crédito reguleeris vaidlusalune ebaõiglane tingimus osamakseid seoses sõiduki ostmiseks võetud laenuga. Kohtuasi Asbeek Brusse ja de Man Garabito käsitles leppetrahvi tingimust eluruumi üürilepingus, milles oli ette nähtud viivis.

9 — C-618/10, EU:C:2012:349.

10 — C-488/11, EU:C:2013:341.

11 — C-26/13, EU:C:2014:282.

12 — Vt kohtuotsus Asbeek Brusse ja de Man Garabito, EU:C:2013:341, punkt 57 ja seal viidatud kohtupraktika.

13 — Kohtuotsus Asbeek Brusse ja de Man Garabito, EU:C:2013:341, punkt 59.

29. Kohtuasi Kásler ja Káslerné Rábai seevastu käsitles ainulaadset tagastamisolukorda. Selles kohtuasjas küsis eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas siseriiklik kohus tohib asendada tarbijakrediidilepingus sisalduva ebaõiglase tingimuse dispositiivse siseriikliku õigusnormiga olukorras, kus juhul, kui leping ilma kõnealuse tingimuseta edasi ei eksisteeriks, oleks lepingu kehtetuks muutumine tarbijale kahjulik. Euroopa Kohus märkis, et kogu tarbijakrediidilepingu tühistamise tagajärg on üldiselt laenujäägi kohe sissenõutavaks muutumine, mis võib karistada pigem tarbijat kui laenuandjat. Selles eriolukorras otsustas Euroopa Kohus seetõttu, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus siseriiklik õigusnorm, mis võimaldab siseriiklikul kohtul ebaõiglase tingimuse tühisuse heastada, asendades selle siseriikliku õiguse dispositiivse normiga.[14]

30. Ent kohtuotsus Kásler ja Káslerné Rábai ei ole käesolevas asjas käsitletavate juhtumite suhtes asjakohane. Ei ole selge, et kuidas ebaõiglase viivisetingimuse, näiteks käesolevas asjas vaidluse all oleva tingimuse tühistamine oleks laenu võtnud tarbijale kahjulik, see vaid kõrvaldab täielikult ebaõiglasele lepingutingimusele tuginenud võlausaldaja õiguse sellisele viivisele. Pealegi, hoolimata sellest, mida pangad kohtuistungil väitsid, ei ole oluline, et tasakaalustamise pädevus võib tuleneda siseriiklikust õigusnormist, mitte kohtu kaalutlusõigusest. Nagu direktiivi 93/13 artiklis 8 märgitud, on selle direktiiviga ette nähtud minimaalne ühtlustamine, mis tähendab, et liikmesriigid võivad üksnes vastu võtta või kehtima jätta õigusnorme, millega on ette nähtud tarbijate *suurem* kaitse, võrreldes sellega, mille juba tagab direktiiv. Sellepärast ei peaks küsimusele A antav vastus erinema kohtuasjades Banco Español de Crédito ning Asbeek Brusse ja de Man Garabito antud vastustest, mis on kokku võetud eespool punktis 26.

C. Seaduse nr 1/2013 teise üleminekusätte vastavus direktiivile 93/13, pidades silmas selle direktiivi kohast siseriiklik kohtu kohustust tühistada ebaõiglane lepingutingimus

31. Küsimus C puudutab seda, kas direktiiviga 93/13 – eeskätt selle artikli 6 lõikega 1 – on kooskõlas seaduse nr 1/2013 teine üleminekusäte, mida kohaldatakse täitemenetlusele või kohtuvälisele müügile, mida alustati, kuid ei viidud lõpule enne 15. maid 2013, ning menetlusele, kus summa, mille suhtes taotletakse täitemenetlust või kohtuvälist müüki, on juba kindlaks määratud. Sisuliselt soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas hüpoteegi realiseerimise menetluses võib võlausaldaja, kes lähtub viivise nõudmisel lepingutingimusest, millega on selline viivis seatud seadusega ette nähtud ülempiirist (kolmekordne seaduslik intressimäär) suuremaks, korrigeerida viivisemäära nii, et see seda ülempiiri ei ületa.

32. Kohe algul – ja kuigi eelotsusetaotluse esitanud kohus ei ole seda küsimust üles tõstnud – näib olevat kasulik käsitleda põgusalt küsimust, kas direktiivi 93/13 artikli 1 lõige 2 takistab Euroopa Kohut vastamast küsimusele, mis puudutab vaidlusaluse siseriikliku õigusnormi vastavust sellele direktiivile.[15] Pankade väitel on seaduse nr 1/2013 teine üleminekusäte kohustuslik ja kohaldub poolte tahtest hoolimata ega kuulu direktiivi 93/13 reguleerimisalasse.

33. Olen juba käsitlenud samalaadset argumenti kohtuasjas *Sánchez Morcillo and Abril García*.[16] Erinevalt tollest kohtuasjast on eelotsusetaotluse esitanud kohus käesolevas kohtuasjas sõnaselgelt küsimärgistanud selle, kas vaidlusalustes hüpoteegilepingutes sisalduvad viivisetingimused on õiglased. Sellega seoses soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, milline on tema pädevuse ja kohustuste ulatus seoses direktiiviga 93/13, kui selline tingimus loetakse ebaõiglaseks. Seega on tekkinud olukord

14 — EU:C:2014:282, punktid 80–85 ja resolutsiooni punkt 3.

15 — Direktiivi 93/13 artikli 1 lõikes 2 on sätestatud: „[l]epingutingimused, mis põhinevad kohustuslikel põhikirjasätetel või õigusnormidel […] ei kuulu käesoleva direktiivi reguleerimisalasse”.

16 — Vt C-169/14, EU:C:2014:2110, punktid 22-28.

täiesti teistsugune kui kohtuasjas Barclays Bank,[17] kus Euroopa Kohus otsustas, et tolles asjas vaidluse all olnud siseriiklikud õigusaktid, mis reguleerisid Hispaania täitemenetlust, on selle direktiivi reguleerimisalasse mitte kuuluvad seadused või määrused, millele ei ole vaidlustatud lepingus osutatud.

34. Kiiresti edasi liikudes alustan meenutusest, et kuigi ELTL artikli 267 alusel algatatud menetlustes ei tohi Euroopa Kohus teha otsust siseriikliku õigusnormi vastavuse kohta liidu õigusele ega tõlgendada siseriiklikke õigusakte, võib ta siiski anda siseriiklikule kohtule liidu õiguse tõlgenduse kõikides niisugustes aspektides, mis võivad aidata sellel kohtul lahendada vastavuse küsimus tema menetlus olevas asjas.[18] Igal juhul eeldab niisuguse abi andmine Euroopa Kohtult mõningast arusaama kohaldatavatest asjakohastest siseriiklikest õigusnormidest, kuigi on selge, et selle arusaama kinnitab või jätab kinnitamata siseriiklik kohus. Seda reservatsiooni meeles pidades märgin järgmist.

35. Euroopa Kohtu otsuseid Banco Español de Crédito ning Asbeek Brusse ja de Man Garabito arvestades on arusaadav, et seaduse nr 1/2013 teine üleminekusäte võis põhjustada teatavaid vastuolusid niivõrd, kuivõrd seda võib käsitada normina, mis kohustab siseriiklikku kohut lubama viivisemäära vähendamist selle asemel, et kuulutada asjassepuutuv lepingutingimus tühiseks, mis on tarbijale kahjulik. Siiski hoiataksin sellise järelduse eest, mis näib rajanevat lihtsal arusaamatusel. Niisugune arusaam põhineb üsna huvitaval mõttel, et seaduse nr 1/2013 teine üleminekusäte kuidagi 1) määrab kindlaks asjaolud, mille korral lepinguline viivisemäär on õiglane, ja 2) sekkub siseriikliku kohtu kohustusse tühistada ebaõiglaseks loetud lepingutingimus. Siiski ei saa Euroopa Kohtule esitatud siseriiklikud õigusnormid seda oletust kinnitada. Hispaania valitsus, kellele kohtuistungil sellekohane küsimus esitati, kinnitas selle eelduse ekslikkust. Teised kohtuistungil esindatud pooled ei vaielnud vastu (vähemalt mitte teoorias).

36. Võlausaldajale seaduse nr 1/2013 teise üleminekusätte kohaselt avatud võimalus korrigeerida täitemenetluse käigus viivisemäära nii, et see jääks –kooskõlas teatavate tingimustega – allapoole hüpoteegi realiseerimisel nõutava viivise seaduslikku ülemmäära, näib tegelikult seisvat täiesti eraldi küsimusest, kas täitemenetluse aluseks olev lepingutingimus on õiglane või mitte. Selle sätte sõnastusestki nähtub, et see on kohaldatav *nii õiglastele kui ka ebaõiglastele* lepingutingimustele.

37. Samamoodi näib, et seaduse nr 1/2013 teine üleminekusäte on kohaldatav ka lepingutingimustele, mille õiglust ei saa direktiivi 93/13 alusel kontrollida. Näiteks näib seadus nr 1/2013 olevat kohaldatav individuaalselt läbi räägitud tingimustele, mis ei kuulu direktiivi artikli 3 lõikes 1 määratud reguleerimisalasse. Teiseks, eeldusel et viivise – kui üht liiki intressi – maksmist saab iseloomustada kui ühte hüpoteeklaenuga võetud põhikohustustest, kuivõrd see moodustab osa lepinguga antava krediidi vahetusväärtusest,[19] oleks tarbijakrediidilepingus viivist reguleeriva tingimuse õiglus direktiivi artikli 4 lõike 2 kohaselt kontrollist vabastatud (tingimusel, et see tingimus on koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles). Mõlemas eespool kirjeldatud olukorras ei ole teoreetiliselt võimalik direktiivile tuginedes viivisetingimust vaidlustada. Sellegipoolest on võimalik hüpoteegiga tagatud viivise summat, mille võib seega täitemenetluses sisse nõuda, korrigeerida vastavalt seaduse nr 1/2013 teise üleminekusättele, kui niisuguse viivise määr ületab seadusega lubatud ülempiiri.

38. See vahetu seose puudumine seaduse nr 1/2013 teise üleminekusätte ja direktiivi 93/13 vahel on veelgi ilmsem, kui arvestada, et hüpoteegiseadus, eeskätt selle artikli 114 kolmas lause – millega seaduse nr 1/2013 teine üleminekusäte on seotud – on hüpoteegi realiseerimise menetluses kohaldatav üksnes teatavate intressimäärade suhtes, olenemata sellest, kas laenuandja on müüja ja kas võlgnik on tarbija. Seevastu direktiivi 93/13 artikli 1 kohaselt on see direktiiv horisontaalselt kohaldatav igat liiki lepingutele, mis on sõlmitud müüja ja tarbija vahel.

17 — C-280/13, EU:C:2014:279, punktid 40 ja 42. Vt selle kohta samuti 8. novembri 2012. aasta määrus kohtuasjas SKP, C-433/11, EU:C:2012:702, punktid 32-34, ja kohtuotsus Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, punktid 76–80.

18 — Vt muu hulgas kohtuotsus KGH Belgium, C-351/11, EU:C:2012:699, punkt 17 ja seal viidatud kohtupraktika.

19 — Vt selles küsimuses minu ettepanek, kohtuasi Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:85, punktid 58-61.

39. Oma kirjalikes seisukohtades märgib Hispaania valitsus selle kohta konkreetsemalt, et hüpoteegiseaduse artikli 114 kolmanda lause ja samamoodi seaduse nr 1/2013 teise üleminekusätte eesmärk on kehtestada hüpoteegitud varaga tagatava summa ülempiir, et piirata hüpoteegi alusel kolmandate isikute suhtes täitmisele pööratavate lepingukohustuste ulatust. Sissenõutav viivis, mis ei saa ületada kolmekordset seaduslikku intressimäära ja võib koguneda üksnes maksmata põhisummalt, on nendes sätetes piiratud üksnes võlgniku põhieluaseme tagatisel võetud hüpoteeklaenude osas. Kohtuistungil kinnitas Hispaania valitsus, et nende sätetega on piiratud kõigest viivise summa seoses hüpoteegitud varaga, kuid mitte võlgniku ülejäänud varaga, mille suhtes võib võlausaldaja ikkagi taotleda võlgnetava summa täielikku maksmist vastavalt Hispaania tsiviilkoodeksi artiklile 1911. Nimetatud valitsuse tähelepanekuid arvestades näib mulle, et hüpoteegiseaduse artikli 114 kolmas lause ega üleminekuolukordade osas seaduse nr 1/2013 teine üleminekusäte ei reguleeri tegelikult viivisemäära kui sellist, mis jääb puhtlepinguliseks asjaoluks, vaid kõigest seab piiri hüpoteegi realiseerimisel sisse nõutava viivise summale. Nii võib laenuandja ikkagi taotleda mis tahes võlgnetavate summade täielikku maksmist võlgniku muude varade arvelt. Kui niisugune Hispaania seaduse tõlgendus peab paika – ja seda kontrollib eelotsusetaotluse esitanud kohus –, ei näe ma, kuidas need sätted võiksid üldse olla kuidagi seotud tarbijate õigustega, mis tulenevad direktiivist 93/13, veel vähem neid õigusi piirata.

40. Võib muidugi väita, et hüpoteegiseaduse artikli 114 kolmandas lauses – ja samamoodi seaduse nr 1/2013 teises üleminekusättes – ette nähtud maksimaalne viivisemäär „kahjustab" kuidagi hinnangu andmist selle kohta, kas üks või teine viivisemäär on direktiivi 93/13 tähenduses õiglane, kuna seda võiks tõlgendada kui niisuguse lähenemisviisi lubamist, mille puhul võib pidada õiglaseks kõiki viivisemäärasid, mis võrduvad kolmekordse seadusliku intressimääraga või on sellest väiksemad, ja ebaõiglaseks kõiki seda ületavaid viivisemäärasid.[20] Tegelikult märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et seaduse nr 1/2013 teine üleminekusäte nõuab „kaudselt", et Hispaania kohtud muudaksid ära ebaõiglaseks loetud viivisetingimuse. Ta ei selgita aga, miks see on kaudne. Selles suhtes tahaksin märkida järgmist.

41. Direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 1 kohaselt tuleb lepingutingimuse ebaõigluse hindamisel arvesse võtta lepingu sõlmimise objektiks oleva kauba või teenuse laadi ning lepingu sõlmimise ajal tuleb viidata kõigile sellega kaasnevatele asjaoludele. Sellest tulenevalt tuleb arvesse võtta ka lepingu suhtes kohaldatava õiguse kohaseid niisuguse tingimuse tagajärgi, mis eeldab siseriikliku õiguse arvestamist.[21]

42. Selles suhtes, ehkki hüpoteegiseaduse artikli 114 kolmanda lause ja vahepealse aja osas seaduse nr 1/2013 teise üleminekusätte kohaselt ei tohi täitemenetluses hüpoteegi realiseerimisel sisse nõutava viivise summa ületada kolmekordset seaduslikku intressimäära, ei tähenda see, nagu oleks igasugune seda ületav lepinguline määr direktiivi tähenduses automaatselt ebaõiglane või alla selle jääv määr automaatselt õiglane. Ei ole üldkehtivat reeglit selle kohta, millal liigitub viivisemäära tingimus automaatselt ebaõiglaseks. Teatavas siseriikliku õiguse valdkonnas kehtestatud intressimäärade ülempiirid on kõigest üks tegur, mida tuleb arvesse võtta. On selge, et lihtsalt võimatu on asuda mingile teadlikule seisukohale küsimuses, kas viivisetingimus on õiglane, ainuüksi võrreldes seda seadusliku intressimäära kordsega. Seda illustreerib hästi direktiivi 93/13 lisa[22] punkt e, kus on mainitud „*ülemäära* suure hüvitussumma nõudmi[st] tarbijalt, kes ei täida oma kohustust" (kohtujuristi kursiiv), sest mõistagi saab ainult üksikjuhulisel hindamisel kindlaks määrata, kas hüvitis on teatavas olukorras proportsionaalne või mitte. Selles suhtes näib mulle, et krediidilepingus sätestatud viivisemäära õigluse hindamise (jällegi eeldusel, et selline intress ei moodusta osa lepingu olemuslikest tingimustest või ei ole muul põhjusel kontrolli alt vabastatud) lähtealuseks on

20 — Kohtuistungil viitas Hispaania valitsus sellele kui nende sätete „kõrval-" ehk „teisesele mõjule"; sellise mõju kohta esitasid (vahest mõnevõrra üllatuslikult) vihjeid ka pangad.

21 — 3. aprilli 2014. aasta määrus kohtuasjas Sebestyén, C-342/13, EU:C:2014:1857, punkt 29 ja seal viidatud kohtupraktika.

22 — Direktiivi 93/13 lisa sisaldab viitelist ja mitteammendavat loetelu tingimustest, mis võidakse lugeda ebaõiglaseks; vt *ibid.* punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika.

väljalaenatud summa suurus ja laenu kestus, mis võivad eri lepingutes olla erinevad. Lõplikus analüüsis aga on selline hinnang mitte Euroopa Kohtu, vaid siseriiklike kohtute anda, sest nendel on parem positsioon kõikide oluliste asjaolude kaalumiseks igas konkreetses kohtuasjas ja nemad on väga hästi tuttavad siseriiklikus õiguses üldiselt kohaldatava korraga. [23]

43. Igal juhul märgin argumentatsiooni täielikkuse huvides, et kui hüpoteeklaenu käsitlevas tarbijalepingus nähakse ette viivisemäär, mis on kolmekordsest seaduslikust intressimäärast väiksem, kuid näib konkreetseid asjaolusid arvestades olevat direktiivi 93/13 tähenduses ebaõiglane, ei teki küsimust, et direktiivi artikliga 6 on vastuolus selle ebaõiglase lepingulise viivisemäära asendamine väiksema ja seetõttu väidetavalt vähem kahjustava määraga, mis on nähtud ette siseriiklikus õiguses. Miski sellega seoses ei viita, nagu ei saaks Hispaania kohus seda tingimust tsiviilkohtumenetluse seaduse artikli 561 lõike 1 punkti 3 alusel täielikult tühistada. Näib, et seesugune piirang nõuaks vähemalt hüpoteegiseaduse artikli 114 kolmanda lause ja üleminekuolukordade osas seaduse nr 1/2013 teise üleminekusätte prevaleerimist tsiviilkohtumenetluse seaduse artikli 561 lõike 1 punkti 3 üle. Eelotsusetaotlustes aga ei ole viiteid sellele, nagu tuleks Hispaania õigust niiviisi tõlgendada. Vastupidi, Hispaania valitsus märgib, et hüpoteegiseaduse artikli 114 kolmandas lauses – ja üleminekuolukordade osas seaduse nr 1/2013 teises üleminekusättes – sätestatud ülempiiri kohaldatakse *lisa*meetmena põhieluaseme kaitseks ainult siis, kui lepingutingimust *ei loeta* ebaõiglaseks. Seda peaks mõistagi kinnitama eelotsusetaotluse esitanud kohus, kes on ainsana pädev siseriiklikku õigust tõlgendama. [24]

44. Samas peab eelotsusetaotluse esitanud kohus siseriiklikku õigust direktiivi 93/13 kohaselt tõlgendades arvesse võtma kogu seda õigust ning kohaldama siseriiklikus õiguses tunnustatud tõlgendusviise nii, et saavutatakse selle direktiivi artikli 6 lõikes 1 kirjeldatud tulemus tagamaks tarbijate õiguste tõhus kaitse. [25] Õieti näib mulle, et see, kuidas Hispaania valitsus Hispaania õigust tõlgendab – lugedes ebaõiglase viivisetingimuse kohaldamata jätmise prioriteetseks võrreldes viivisemäära pelga korrigeerimisega – on ainus tõlgendus, mis tagab seaduse nr 1/2013 vastavuse direktiivi 93/13 artikli 6 lõikes 1 sätestatud nõuetele. Pealegi viitab nimetatud valitsuse väljendatud seisukoht sellele, et niisugune tõlgendus on Hispaania õiguses ka tõesti võimalik.

45. Teemaga edasi minnes asun seisukohale, et direktiiv 93/13 ei puuduta siseriiklikke õigusnorme, mille kohaselt tuleb viivisemäärasid hüpoteegi realiseerimise menetluses korrigeerida, kui niisugused õigusnormid on kohaldatavad hoolimata kõnealuse viivisemäära õiglusest. Kui siseriikliku õiguse säte (nagu seaduse nr 1/2013 teine üleminekusäte) piirab täitemenetluses hüpoteegi realiseerimise kaudu sisse nõutava viivise summat, on see kasulik kõikidele hüpoteegivõlgnikele (ja mitte tingimata tarbijatele). Niivõrd, kui küsimus puudutab tarbijaid ja niisugune säte täiendab nende õigusi, mis tulenevad direktiivist 93/13 – näiteks seoses tingimustega, mis ei ole ebaõiglased või mis ei kuulu selle direktiivi reguleerimisalasse –, pakub see neile paremat kaitset, mida toetab direktiivi artikkel 8. [26]

23 — Vt selle kohta kohtuotsused Freiburger Kommunalbauten, C-237/02, EU:C:2004:209, punktid 22 ja 25, ning Kušionová, EU:C:2014:2189, punkt 73.

24 — Kohtuistungil märkis Hispaania valitsus, et Euroopa Kohtu menetluse ajal on 16. novembri 2007. aasta kuningliku seadusandliku dekreedi nr 1/2007, millega kiidetakse heaks tarbijate ja kasutajate kaitse üldseaduse ja teiste, täiendavate seaduste konsolideeritud redaktsioon (Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias; *BOE* nr 287, 30.11.2007, lk 49181), artikli 83 sõnastust – kust võis Hispaania õiguses saada alguse probleem seoses kohtuniku pädevusega tasakaalustada ebaõiglaseks loetud tingimust – 27. märtsi 2014. aasta seadusega nr 3/2014 (*BOE* nr 76, 28.3.2014) muudetud. See säte on nüüd sõnastatud nii: „Ebaõiglased lepingutingimused on automaatselt tühised ja neid käsitletakse nii, et need ei ole kunagi olnud lepingu osa. Selleks kuulutab kohtunik, olles pooled ära kuulanud, ebaõiglased lepingutingimused tühisteks, leping aga jääb pooltele siduvaks nendelsamadel tingimustel, kui see saab ilma niisuguste tingimusteta edasi eksisteerida."

25 — Vt selle kohta kohtuotsus Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, punkt 31. Vt samuti kohtuotsus Jőrös, C-397/11, EU:C:2013:340, punkt 52, ning EFTA Kohtu 28. augusti 2014. aasta otsus kohtuasjas E-25/13: Engilbertsson, punkt 163.

26 — Vt selle kohta kohtuotsus Pereničová ja Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, punktid 34 ja 35.

46. Siiski ei pruugi minu valitud lähenemisviis osutuda lõplikus analüüsis põhikohtuasja tulemuse suhtes määravaks. Eelotsusetaotluste üldise tooni põhjal otsustades näib eelotsusetaotluse esitanud kohus kalduvat seisukohale, et vaidlusaluste hüpoteeklaenudega seotud viivisemäärad *on* tegelikult ebaõiglased. Kui ta üldise hinnangu põhjal nii otsustab, tuleneb minu vastusest küsimusele A eespool, et eelotsusetaotluse esitanud kohus peab tagama, et need tingimused ei ole tarbijatele siduvad, kuid ei pea viivisemäära ise tasakaalustama ega asendama seda Hispaania õigusaktides ette nähtud määraga.

47. Lõpuks olen arvesse võtnud, et küsimuse C sõnastuses on viidatud võrdväärsuse põhimõttele ja tõhususe põhimõttele. Eespool kirjeldatu põhjal aga ei näi need põhimõtted kuidagi mõjutatud olevat ja seetõttu ei esita ma nende kohta omalt poolt mingeid muid märkusi.

IV. **Ettepanek**

48. Seda arvestades teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Marchena (Hispaania) eelotsuse küsimustele järgmiselt:

1. Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 6 lõige 1 kohustab siseriiklikke kohtuid jätma ebaõiglase lepingutingimuse kohaldamata nii, et see ei too tarbija suhtes kaasa siduvaid tagajärgi, kuid ei luba neil selle tingimuse sisu muuta. Tarbijaleping peab põhimõtteliselt edasi eksisteerima ilma muude muudatusteta peale nende, mis tulenevad ebaõiglaste tingimuste kustutamisest niivõrd, kuivõrd niisugune lepingu jätkumine on siseriiklikus õiguses võimalik.

2. Selline siseriikliku õiguse säte, nagu 14. mai 2013. aasta seaduse nr 1/2013 hüpoteeklaenu lepingute võlgnike kaitse tugevdamise meetmete, võla restruktureerimise ja sotsiaalüüri kohta (Ley 1/2013 de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social) teine üleminekusäte, mille kohaselt võib lepingu täitmisele pööramist taotlev võlausaldaja vastavalt hüpoteegilepingule, mis sisaldab klauslit, millega määratakse kindlaks kolmekordset seaduslikku intressimäära ületav viivisemäär, korrigeerida hüpoteegi realiseerimisel sisse nõutava viivise summat nii, et see seda künnist ei ületa, on direktiiviga 93/13 ja eeskätt selle artikli 6 lõikega 1 kooskõlas niivõrd, kuivõrd sellise sätte kohaldamine ei kahjusta direktiivist tulenevat siseriiklike kohtute kohustust jätta tarbijalepingus sisalduv ebaõiglane tingimus kohaldamata nii, et sellel ei ole tarbijale siduvat mõju, kuid ei tohi selle sisu muuta. Eelotsusetaotluse esitanud kohus tuvastab, kas olukord on selline, võttes arvesse kogu siseriiklikku õigust ning kohaldades selles õiguses tunnustatud tõlgendusmeetodeid.